

Svmma Juris Canonici

Comprehensa Tribus Partibus In Qva Distincte Et Svccincte Explicantur,
quæ ad personas, negotia, & iudicia Ecclesiastica ex Canonum præscripto,
pertinent

Agens De Rebus Ecclesiæ Sacris, & profanis, earumque usu, acquisitione,
conservatione, & alienatione

Strein, Johann

Coloniæ Agrippinæ, 1658

§. 1. De contractibus generatim.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-61834](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-61834)

§. I.

De Contractibus Generatim.

I. **C**ontractus aliud nihil est, quam *ultra citroque obligatio*, Græcis *συνδλλαγμα*. l. 19. *Labeo ff. de verb. signif.* Sic per effectum describitur. Definitio plenior est ista. *Contractus est pactum ex quo vel utrimque, vel altera ex parte nascitur obligatio*. Dicitur 1. *pactum*, quia huic velut generi species subest. Neque enim pro *Synonomis* accipienda sunt. 2. *ex quo, vel utrimque &c.* ut comprehendat *strictè*, & late sumptos in quibus unum tantum contrahentium obligatur, quem admodum in donatione acceptata contingit. 3. *Per obligationem* intelligo tum naturalem, quæ ex ipsa rei natura oritur, & à iure civili non impeditur; tum civilem, quæ iuris humani statuto nascitur, & ab eodem iure fovetur concedente actionem parti adversus partem. Obligatio quid sit, supra explicatum est, *Tit. præc. §. 1. n. 6. V. Onnatum Tr. 1. Sect. 6.*

II. Contractus aliqui sunt nominati, alii innominati. *l. iuris gent. iustio ff. de Pactis*. Nominati proprium, & specificum nomen habent; Innominati carent. Species quatuor sunt, *Do. ut des. Do. ut facias. Facio ut facias. Facio ut des.* Reducuntur eò qui terminis negativis explicantur *Do, ut non des. Do ut non facias &c. l. Naturalis, ff. de præscr. verbis*. In dubio innominatus censetur, de quo aliud non constat. *l. 1. & 2 ff. de verb. signif. V. Tholos. l. 22. c. 1. Connan l. 7. c. 15. V. Vesenbec. l. 19. ff. tr. 5. ubi annotat. 1. huius generis Contractus, quia circa rerum commercia versan-*

tur, actionem civilem parere, cuius propter negotiorum varietatem certa forma non sit, sed præscriptis à prætore verbis perficiatur. 2. Quoniam plura sunt negotia, quàm rerum vocabula *l. 4 ff. de præscr. verbis*, repetiri contractus, qui nec specificum nomen habeant, nec ad innominatos reduci possint; in quibus tamen actio præscriptis verbis locum habeat. Differunt præterea, quod Contractus nominati pariunt non solum exceptionem, sed etiam actionem, & obligationem civilem; contractus verò innominati exceptionem quidem pariunt, non tamen actionem, & obligationem civilem. *l. 1. & l. 7 ff. de pactis*. 2. Contractus nominati sunt bone fidei: innominati verò stricti iuris. 3. In contractibus nominatis lata interpretatio facienda est, secundum iura ipsius contractus, in contractibus innominatis interpretatio stricta locum habet. 4. in contractibus nominatis non admittitur penitentia, at in innominatis admittitur. *l. Sicut. C. de oblig. & act. 5.* In contractibus nominatis metus dans causam contractus irritat illos ipso facto. At innominati non ipso facto irriti, sed irritabiles habentur. *l. 1. & seq. ff. Quod metus causa*. 6. In contractibus nominatis dantur actiones nominatæ iuxta cuiusque propriam denominationem, puta, ex empto, conducto, locato. Innominati verò, quia specifico nomine carent, nullam communicare possunt. Sed hæc, ut alia quædam in iure Canonico non agnoscuntur, sed tam innominati, quam nominati Contractus actionem pariunt, *Bald in Rubr. C. de rer. permūt. V. Onnate Tract. 1. Disp. 2. n. 98. & seq. 2.* Alii Contractus sunt bone fidei, alii stricti iuris. In his attendimus præcisè ad

ad id, de quo conventum est, in illis æquitate, & arbitrio Iudicis vel arbitri multum tribuitur. Bonæ fidei sunt emptio, locatio, conductio, negotia gesta, mandatum, depositum, commodatum, pignus. Stricti Iuris Mutuum, stipulatio, donatio, feudum, & similes. *Instit. de act. §. Actionum.* Omnes contractus bonæ fidei esse Iure Canonico docet Bald in c. 1. de plus petition. & lajon in §. actionum n. 4. & in §. quadruplici fin. de act. Item Lancel. Galiev. in l. 4. §. Cato ff. de verb. oblig. quibus tamen Covarr. Par. 2. §. 6. de bo. si. in præscript. nu. 5. fortiter contradicit, eò quod nullibi in Iure Canonico reperitur improbata distinctio in Contractibus bonæ fidei, & stricti iuris. 3. alii sunt gratuiti, seu lucrosi, alii non gratuiti, sed onerosi. In his onus reciprocum, in illis nullus pretii aut meritis respectus est. Onerosi sunt emptio, venditio, locatio, Societas, permutatio. Lucrosi donatio, mutuum, Commodatum, precarium, depositum. Eadem est divisio quoad rem, in absolutos, & respectivos: Mutuum, & non mutuum. *V. Onnatum. Disp. 24. 4.* In quibusdam transfertur dominium etiam directum, ut in venditione, donatione, mutuo, & permutatione: in aliis non transfertur nisi dominium utile, cuiusmodi est, emphyteusis, feudum, libellus: in quibusdam alii tantum usus, ut Commodato, & precario, & locatio, in quibusdam. In aliis denique non nisi retentio rei, ut deposito, pignore, & hypotheca. Neque enim licet depositatio nisi re deposita, nisi certis in casibus, ut suo loco videbimus. 5. Alius Contractus re perficitur, alius Scriptura, seu literis, alius verbis, alius consensu. Re perficitur, in quo non ex sola conventionione, sed ipse rei tra-

ditione obligatio nascitur. Sic fit Commodatum, Depositum, Mutuum, Permutatio. Scripturâ perficitur, qui ante Scripturam ratus non habetur, uti emphyteusis, & quemcunque contrahentes absque Scriptura, & Notario nolunt validum esse. *Verbis* perfici censetur, qui cum consensu certam verborum formam exigit: qualis est Stipulatio. *Promittis dare agrum? Promitto. Nunquid facies? faciam.* Consensu finiuntur in quibus nec certa verborum forma, vel scriptura, nec rei traditio necessaria est. *l. Consensu. ff. de oblig. & act.* Talis est emptio, venditio, locatio, conductio, Mandatum, Societas. In his enim quamvis præter animi consensum verba, & res necessaria sunt; nihilominus solo consensu perfici dicuntur, quia nec certa verborum forma, nec rei, de qua convenitur traditio ad substantiam contractus requiritur. *Tholos l. 21. c. 6. Less. c. 17. Dub. 2. Vallens. l. 3. tit. 14. §. Tertio alius. Tuschus. Conclus. 985.* De nudo & vestito pacto superius dixi. *Tit. 6. §. 1.* Denique alius Contractus est guarentigius, qui nimirum paratam habet executionem propter adiunctum iuramentum, vel hypothecam, vel instrumentum publicum, quo conceditur potestas exequendi, non expectata Iudicis sententia. Non guarentigium vocamus, cui ista desunt. *Mol. Disp. 71. Fagund l. 1. c. 1. n. 12.*

III. Contractum facit consensus. 1. Si liber est, nulla vi dolo, aut iniusto metu extortus. 2. animo obligandi se elicitus. 3. externo aliquo signo declaratus. Formalis, an virtualis sit, nihil attinet. Formalem dico ipsum actum voluntatis; Virtualem, qui eius vim, ac valorem continet eo ferè modo, quo in antecedente consequens contine-

continetur. *Fagund. l. 1. c. 2. num. 11. & 12.* Nam qui emit, V. g. velle praesumitur emere: donare, item qui rem suam alteri sponte, & liberaliter tradit. Hinc colligas licet 1. non contrahere illum, cuius actio ficta, & simulata est, absque animo contrahendi. Si tamen inde damnum ortum sit, compensabit. 6. *Cum Apostolica de reser. c. cum ex tenore eod. c. Ex literis de contumacia. 2.* non obligari eum, qui quidem promittit, sed absque voluntate obligandi se. *V. Vading. D. 1. d. 4. §. 2. Nav. c. 12. nu. 38. Henriq. l. 11. c. 13. Az. l. 1. c. 17. q. 9. Fagund. l. cit. n. 6.* E contra obligari, qui habet animum obligandi se, sed non servandi. *Hugo D. 22. S. 4. n. 36. 3.* neque illum, qui contrahere vult, & ignorat obligationem inesse contractui. *Sanch. l. 4. Decal. c. 1. nu. 26. Fagund. l. cit. nu. 7. 4.* qui sciens naturam Contractus, & obligationem illius, ita contrahit, ut neque velit, neque nolit obligare se, revera obligari: quia obligatio Contractui essentialiter annexa est, & qui vult antecedens, etiam velle consequens censetur. Contractus enim initio voluntatis est, post factum necessitatis. *l. Sicut. C. de act. & oblig. Fagund. num. 10. Azor III. l. 6. c. 12. Comit. l. 3. q. 3. Onnate. disp. 3. Sect. 1. Filliuc. Tract. 33. c. 2. n. 17. Romanus Consilio 291. Card. Tuschus in V. Contractus Conclus. 983.*

IV. Contractus metu gravi extortus non est iure naturali invalidus, quia non deest illi consensus necessarius, neque à iure positivo reprobat. *§. 1. V. si metu coactus Inst. de except. l. si mulier. ff. Quod metus causa. & l. ul. C. de his, qua vi Bonac. Tom. 2. p. 481. Pallavicinus. l. 5. de act. hum. c. 5. nu. 60.* Excipe casus à *Glo. notatos c. 2. de his qua vi.* cuius generis est Matrimonium,

dos promissa, Votum, professio religiosa, & contractus, de rebus ecclesiae, & renuntiatio beneficii ecclesiastici: de quibus. *V. Less. c. 17. D. 6. n. 36. Lugo D. 22. nu. 120. Onnate disp. 3. S. 13. V. Azor 3. l. 6. c. 7. Q. 1.* Qui vero metu iniuste illatum passus est, in conscientia irritare potest, promissionem & contractum suum. *c. 4. de his, qua vi. Quae metu, & vi fiunt, de iure debent irritum revocari. & c. 4. ibid.* Quae vi metusve causa fiunt, carete debent robore firmitatis. Vbi *Barb.* extendit ad metum reverentialem praecedentibus metis, aut verberibus qui sufficiat ad rescindendos contractus. Quod tunc facilius acceptari potest, si quod *Tit. 1. §. 4. Dub. 12.* diximus, verum est, omnem contractum, cuius causa principalis fuit metus etiam levis, in foro conscientiae irritum esse, ut *Tanner. probat. 3. D. 4. Dub. 11. n. 319. Onnate Disp. 3. n. 234.* Dixi metum iniuste illatum ut intelligas, valere Contractus, quando per metum ex iusta causa obtinentur iuxta communem DD. sensum. *Glo. inc. Abbas. de his qua vi Panorm. & alii ibid. l. Dolo. C. de inutili stipul. l. ult. C. de his, qua vi. Inst. de except. princ. l. si mulier. §. ult. ff. Quod metus cau. Vaq. l. 2. D. 27. c. 3. Suar. 11. de relig. l. 1. de Voto. c. 7. & l. 6. c. 27. Nav. l. 1. Consil. 4. Silu. V. Metus. q. 8. Ioan. Faber Inst. ut. de obligat. §. Nunc transeamus Logo Disp. 22. Sect. 7. n. 115. Vallens. l. 1. tit. 40. Comitol. l. 3. p. 2. Fagundez. l. 1. c. 6. nu. 3.* Contractus propter metum iniustum invalidi sunt. 1. matrimonium, & sponsalia. 2. dotis promissae, vel solutae. 3. absolutio ab excommunicatione, & aliis censuris. 4. renunciatio beneficii. 5. testimonium in testamentis. 6. donatio, & quicumque actus vim donationis habet. V. Quan.

V. Quando contrahens errat, vel decipitur circa substantiam, rei, quam per se, & principaliter appetit, contractus iure naturæ irritus est, pura, si pro gemma vitrum, vel pro vino quam emerit. Errantis enim nullus consensus est. *l. 9. C. de iuris & facti ignora. Consensus autem ut nu. 3. diximus*, contractum efficit. *Dixi*, iure naturali irritum esse contractum errantis circa substantiam rei, quia leges aliter statuere videntur, de errore cui alterius dolus causam dedit. De qua re, quoniam valde incerta & intricata est, nolim frustra comprehendere. Legi potest *Less. c. 17. dub. 5. & Vadingus disp. 1. Dub. 2. §. 2.* Si autem contingat circa accidens rei, & concomitetur tantum, contractum neque infirmat, neque ut infirmetur facit. Exemplum esto. Cum velles emere vinum Rhenanum, Neeraticum oblatum est, quod etiam si scivisses, Rhenanum non esse, comparate voluisses. Sed actio tibi permittitur contra deceptorem, ut solvat, quanti interest, dolum adhibitum non fuisse. *Covar. Par. 2. Relect. c. Possessor §. 6. de bo. fi. in praescript. Medina C. de rest. Q. 13. Soto l. 6. p. 3. ar. 2. Mol. Disp. 357. Concl. 4. Less. l. 2. c. 17. D. 5. Bican. de si her. servanda c. 3. aff. 2. Bonac. To. II. p. 478. Fagund. l. 1. de Contract. c. 2. n. 5. Onnate Tr. 1. Disp. 3. Sect. 5.*

VI. Validus igitur contractus esse potest, cui error circa qualitatem causam dedit, vel ex propria persuasione, vel alterius machinatione proveniens. Nam sic agendo manet sufficiens consensus in rem, de qua agitur & non nisi circa qualitatem fit error. Propter iniuriam tamen pro rescissione contractus agere potest, ut mox dicitur. Præterea si consensus fuerit conditionalis non contrahendi, nisi talis in sub-

iecto qualitas insit, nulla conventio fiet, siue intentio formalis, siue virtualis fuerit. *Contr. de Contr. Q. 57. Sanch. l. 6. de Matr. D. 18. Vallent. 3. Disp. 5. q. 20. Lugo D. 22. Sect. 6. n. 88. & 106. pun. 4. Concl. 4. Fill. Tr. 33. c. 7. n. 117. Onnate l. cit. Sect. 6. Less. l. cit.* Porro virtute conditionalis intentio est, quando versatur circa qualitatem, quasi existentem, quæ vim habet animum, & propositum immutandi. Petrus ex g. vovet iter Ieroloymam, & loca Sancta, falsò persuasus non nisi bidui itinere per terram abesse. Omnino sic affectum fuisse appetet, ut propter brevitatem talis viæ ac facilitatem, & non aliter vovere vellet. 2. Si error sit circa qualitatem, quæ est principale motivum paciscendi Donas Cajo, non alia ex causa, quam quia consanguineus tuus est: beneficium promittis idè tantum, quia eiusdem tecum cognationis esse credis: nemo dubitat, quin revocare queas, cognito errore, & deceptione. *Mol. disp. 209. Less. lo. cit. Vasqu. de restit. c. 7. n. 10.* Aliter verò iudicandum si finis tuus sit, exercere misericordiam, & te impellat opinio sanctitatis, ut huic potius, quam alteri puellæ dotem promittas. Obligatus enim es, siue vera sanctitatis persuasio fuerit, siue falsa, quia motivum principale fuit non honoranda sanctitatis, sed exercendæ charitatis. *Soto l. 9. q. 7. ar. 3. Pe. Navar. l. 3. c. 1. num. 301.* Ad dignoscendum verò, quando Contractus circa substantiam, aut qualitatem occupetur, substantia rei non est absolute consideranda, sed cum respectu ad actum voluntarium, ita ut obiectum substantiale censeatur, circa quod actus voluntatis per se, & non per accidens versatur. Vnde colligimus, quòd in donationibus ut plurimum

Ccc   persona,

persona, cui donatio destinatur, obiectū principale constituit: quia illius intuitu principaliter ad exercendam liberalitatem donator excitatur. Contrarium in aliis patet, praesertim emptione fieri comperimus. Nihil enim interesse sua quis emptor existimat, à magno, aut paruo emat re, cuius utilitatem desiderat. Vendens similiter non eligit, cui merces suas vendat, sed de pretio, & lucro sollicitus cum primo quocunque cōtrahit. Tros Tutulusve suat, nullo discrimine habetur.

VII. Verū quia dolus nemini patrocinari, aut prodesse debet *l. Verū §. Tempus. ff. Pro socio*, ius habet qui deceptus est, agendi pro rescissione cōtractus, modò nō sit indissolubilis, ut ex supra cita. *l. Si dolo. C. de inut. stipul. Inst. de except. §. 1* Nā proximū suum qui dolo ludit, iniuriā & damnum facit, unde ad restitutionem obligatur, & cogi per Magistratum debet. Idem iudiciū de vi per iniuriam incussa & Metu sit *l. si Mulier ff. de eo quod metu causa*. Nō obstat huic sententiā, quod *l. Et eleganter 7. ff. de dolo & l. 3. Pro socio ead.* dicitur, bonae fidei cōtractus dolo malo initos ipso iure nullius momenti, esse, unde sequi videtur per se, & omnimodè invalidos esse cōtractus alterius dolo procuratos. Etenim non de substantia Cōtractus, sed effectū, intelligi debet, ratione cuius nullā vim, aut robur obtinent. Neq; idèd lucrū ex dolo reportat decipiens: quia si quid commodi ad eū derivatur, nō ex dolo, sed mutuo utriusque consensu nascitur, quem probavi natura sua validū esse. *Vvesenbec. l. 4. ff. de 3. Coninck 22. Disp. 23. Dubi. 9. Becan. c. 3. assert. 3. Az. 3. l. 6. c. 10. Laym. l. 4. Tr. 4. c. 9. n. 6. Less. c. 17. D. 1. Lugo D. 22. Sect. 6. Fill. Tr. 33. c. 7. 123. Escobar Tract. 3. Exa. 32. 44.*

VIII. Cōtractus, cui Iuris scripti solemnitas deest, validos esse: eosdē non esse validos: partim, vel secūdum quid validos partim invalidos esse, pari propemodum probabilitate asseritur, ita ut unicuique quod placuerit, relinquatur electio. *Lugo D. 22. §. 10.* Illis tamen accedo promptius, qui in foro conscientiae validos esse cōtractus, non specialiter à Iure damnatos pronunciant, ita ut possessor bona fide retinere possit quod acquisivit, donec à Iudice ad restituendum obligetur. Cum enim materia haec practica sit, & communi usi referatur, in tanta opinionum varietate, cum res urget, licebit cuivis eam viam insistere, quae sibi commodissima videtur, itaque omnes opiniones aliae simul concident. Supervacaneum igitur est, aliquam illarū inculcare, & obtrudere nolentibus. Adde, quod apud *Lesium c. 19. Dub. 3.* plerique Theologi agnoscunt, testamentum ad pias causas factum absque formā Iure Civili praescripta in foro conscientiae validum esse, & retineri sine scrupulo posse, quae obvenerint. Item si de cōtractibus & quasi cōtractibus dixerimus, satis fiet legislatorum intentioni, qui reip. causa certas formas Cōtractibus praefixerunt, quibus non servatis Iudex actionem negaret; simul anxius mentibus formidinem tollemus, ut bona fide accepta, bona cōservantia norint se retinere posse, ita tamen, ut propter boni publici favorem, & auctoritatem legum à Iudice requisiti dimittant. *Soto l. 4. de iust. Q. 5. ar. 3. Lud. Lopez. Palacios, Henr. & Burgoz de Paz. quos citat & approbat Sanch. l. 4. Consil. c. 1. Dub. 14. n. 5. & 6. Lugo. D. 22. Sect. 10. num. 251. Az. III. l. 6. c. 9. Emm. Sa. V. Cōtractus num. 1. Salm. Q. 5. de dominis Aragoni.*

¶ *22. Q. 62. Escobar Tract. 3. Exam. 3. c. 6.*

IX. Contractus ex prohibitione Iuris naturalis, vel etiam positivi omnino irritus non potest iuramento confirmari, iuxta communem DD. sententiam. Quomodo enim quod non est, confirmetur, cum non entis nulla accidentia sint? *l. Contractus ff. de Re. Iur. Barb. in l. si quis pro socio ff. de fideiusso. Si tamen actus circa rem natura sua non turpem versetur, ita ut contineat obligationem naturalem, vel admittat alium actum, seu promissionem non retractandi, quoad hanc, confirmari poterit, quemadmodum fuse explicat. Suar. l. 2. de iuramento. c. 29. Farin. Par. 6. Q. 160. Idem de actu prohibito principaliter, & immediate ob favore publicum boni communis, cui renunciare privatis hominibus non licet, iudicandum est. c. Si diligenti 12. de fo. comp. l. Ius publicum ff. de pactis. c. Non est obligatorium contra bonos mores praestitum iuramentum de Reg. Iur. in 6. de qua Reg. V. Commentarium nostrum in Reg. Iur. & al. Interp. At vero quando principaliter, & immediate propter privatam alicuius utilitatem contractus prohibetur, cum absque dispendio salutis aeternae servari queat, & quilibet eum suo cedere possit, iuramentum additum vires addet contractui, utpote non plane irritum, sed minimum naturaliter obliganti, quemadmodum de pupilli contractibus passim DD. affirmant. c. 2. de pactis in 6. Auth. Sacramenta puberum. Neque obstat, quod privatorum favor cum bono publico coniunctus est, illud enim velut non magni ponderis a Iure Canonico minime attenditur. Excipe 1. nisi & contractus & iuramentum a Iure irritetur. 2. con-*

tractum, reprobatum odio creditoris, qui absque peccato, non potest quod promissum est, recipere, ut in Usurario contingit. Quamvis enim iuramentum de soluendo usuras, cum a parte promittentis non contineat iniquitatem validum sit, non confirmat tamen promissionem factam, sed per se stans obligat, donec legitime relaxetur. c. Quamvis de pactis in 6. c. Debitores. de Iure Iur. c. cum contingat. eod. Az. 1. l. 11. c. 7. Barb. in Pratermissis ad 11. de Iure Iur. pag. 124. & in c. cilia. Quamvis Reginald. l. 25. c. 4. n. 53. Tholos. l. 50. c. 5. Fill. Tr. 25. c. 7. n. 212.

X. Inter contractus Iure civili tantum prohibitos qui iuramento confirmantur, est. 1. donatio omnium bonorum tam praesentium, quam futurorum. *l. ult. C. de pactis.* 2. donatio absque insinuatione facta. *l. in hac sacratissima C. de donat.* 3. donatio inter virum & uxorem Patrem, & filium. *Covarr. de testam. par. 2. n. 16. 4.* donatio & alienatio absque auctore tutoris a pupillo facta. *l. pupillus ff. de acquir. rer. dom.* 5. pactum de non revocando testamento. *l. eff. c. 19. D. 8.* 6. pactum filiae ut dote contenta cedat iure suo succedendi in bonis paternis. *c. quis 2. de pactis in 6.* 7. alienatio rerum dotalium, & quae propter nuptias donata sunt. *l. Iulianus ff. de fundo dotali. Silv. V. dos. n. 1. Mol. Disp. 49.* Haec, & similia quia per se mala non sunt, sed solo civili Iure propter maiorem securitatem prohibita, quamvis ut inania a legibus reiciantur, si tamen iuramentum accesserit, obligant, & servanda sunt, ut satis probatum est num. praec. At vero, quae pacta Iure Canonico irritantur, intuitu libertatis ecclesiasticae, nullam firmitatem ex iuramento capiunt. Irritus enim omnino cum sit con-

tractus, & promissio, qua clericus renunciat libertati suæ, iuramento nõ confirmatur. Et si contrarium quid egerit ipse, vel alius quicumque nullum effectum sortietur. In his enim & similibus nõ ipse clericus in particulari, sed totius ordinis, & ecclesiæ favor attenditur cui non possunt renunciare privati. Imo quæcunque per leges Canonicas prohibentur, etiam absque irritatione, nullo iuramento confirmari possunt, quia in conscientia obligat ad sui observationem. Dynus in Reg. 58. de Reg. iur. in 6. Az. lo. citato. & To. III. l. 6. c. 6. Reginald l. 25. n. 52. Escobar Tr. 1. Exa. 3. c. 2. Barb. in c. Sicut. de iureiur. & r. Cùm contin. at. eod. Filliut. Tr. 10. c. 4. n. 122. & Tract. 7. n. 195. Suarez. l. 2. de iuram. c. 28. Farinac. lo. cit.

XI. Accidunt Contractui Conditio; Modus, Demonstratio, & Causa. Conditio per particulam Si. & æquivalentes explicatur, & suspendit actum, qui eam expleta purificatur. *l. Itaque ff. si certum petatur.* Ex. g. Promitto, me daturum mille aureos, si ingressus fueris religionem. Modus est clausula per particulam. Vt vel æquivalentem notati solita, cuius natura est, non suspendere contractum, uti Conditio, sed statim quod promissum est, exigi & accipi potest data cautione de modo servando. *l. Qui heredi. §. fin. & l. quib. diebus. ff. de condit.* Ex. g. Lego decem millia florenorum, ut ædificetur domus hospitalis, vel erigatur Seminatum. Demonstratio est clausula, & signum notificans rem, de qua agitur ex aliquo præterito, vel præterente. Ex. g. Lego tibi libros meos, qui sunt in cista rubea. Dono villam, quæ est ad radicem montis asperi. Causa est clausula adiecta significans causam finalem

Contractus, & notatur per *Quia, Quoniam*, & similes præpositiones. Quia negotia mea sedulo, & gna viter executus es, promitto tibi tertiam partem bonorum, meorum. *Dixi* significare causam finalem, non excludendo impulsivam, quæ eodem pertinet. Dicitur autem proprie finalis, quæ principaliter movet agentem, & cuius gratia agimus. Impulsiva, quæ facit, ut citius, aut libentius, ita ut ea absente nihilominus fieret, quod institutum est. *Angelus & Silv. V. Conditio. Laym. Tr. 4. l. 30. c. 4. Escobar. Tract. 3. Exam. 3. c. 5.*

XII. Conditionis ea natura est, ut si contra substantiam Contractus sit, illum evertat, si contra accidentia tantum. *Mysing. in §. Hares & pure. Inst. de hered. 2.* Si impossibilis sit, nihil operatur, sed in utroque iure pro non apposta habetur. *§. Impossibilis Inst. de hered. c. fin. de pactis.* Idem iuris est de turpi conditione, quæ sine peccato confici nõ potest. *l. Verum de condition. appof.* Idem de conditione, quæ à matrimonio retrahit. *l. Titia ff. de conditionib.* Multò magis, si à Religione avocet. *Silv. V. Hereditas 4. Q. ult. Az. 3. l. 4. c. 24.* Iam quia dubium existere potest, an qui conditionem impossibilem, aut turpem adiecit, animũ habuerit verè contrahendi, & obligandi se; consentum adfuisse iudicabit Ecclesia in favorem religionis, Matrimonii, vel alterius piæ causæ. In dubiis enim id magis agere cõvenit, ut actus valeat, quam ut inanis, & irritus sit. *Medin. de rest. Q. 27. Soto in 4. Dist. 29. Sancb. l. 5. De Matrim. D. 3. num. 18. & Barb. Axiom. 12. num. 16.* Cæterum in contractibus temporalibus regulariter vitiate conditione impossibilem aut turpem. *Silv. ait in V. Conditio n. 8. cñ Glo. in c. fin. de con-*

de conditionibus. & colligitur ex l. impossi-
biles ff. de verb. oblig. ubi ratio insinuat,
quia omnium ea cogitatio est, ut nihil
agi existiment, appositâ eâ conditione,
quam sciant esse impossibilem. Nam ta-
lis conditio dissensum potius, quàm con-
sensus indicat. Quod intellige, si ve con-
ditio re ipsa, si ve jure impossibilis sit, hoc
est, illic ita & turpis. Neque excipi de-
bent ultimæ voluntates, nisi per alium
actum æquipollentem appositâ condi-
tio adimpleri possit. *V. Gail l. 2. obs. 4. n. 15.*
Lessus c. 18. Dub. 15. num. 121. Comit. l. 1.
quest. 113. num. 3. Tuschum V. Conditio Con-
clus. 591. Mynsing. §. impossibilis. Instit. de her-
red. Schneidev. ibid.

XIII. De modo *Bar. tradit in l. 2. §. fin.*
de donat. si fuerit causa finalis in donatio-
ne, vel contractu, nec impleatur, revoca-
ri posse. Dedi pecuniam, ut templum ex-
trueretur, repeto, quia non fit. Si autem
fuerit causa impulsiva tantum, non re-
vocatur contractus etiam modo negle-
cto. l. Marus ff. de manumissionibus. Idem
dicendum, si ex mente donantis colligi
possit non velle obligare ad modum, sed
tantummodò allicere. In dubio an fue-
rit causa finalis, vel impulsiva tantum,
pro favore piæ causæ judicandum est.
ita, ut finalis causæ loco illa tunc fuisse
presumatur. Filliut. tract. 33. c. 10. num. 176.
Quod si modus substantiæ contractus
sit contrarius, annihilat illum: si autem
impossibilis, aut turpis, non viciat, sed
habetur pro non adjecto, quemadmo-
dum de conditione dixi n. præced. Mol.
Disp. 268. V. modus impossib. Sanchez. l. 5. de
matrim. Disp. 19. num. 5. Reginald. l. 25. c. 5.
n. 63. Filliut. tract. 10. part. 1. c. 4. Barb. in tr.
de distionib. num. 479. Laym. l. 3. tit. 4. c. 4.

XIV. Demonstratio contractui adje-
cta, comperta illius falsitate, actum, &
contractum viciat. *l. Quintus Mutius ait. ff.*
de auro, & argento leg. nisi ex verbis præ-
cedentibus sufficienter de re cognosci-
queat. Ex. gr. Dono tibi libros meos, qui
sunt in cistâ rubrâ: si constet aliunde,
quos, qualesve libros habuerim, ubicum-
que etiam extra cistam reperiantur, tui
erunt. Si autem nec quos, nec quales li-
bros habuerim, constet, imò dubitetur
an ullos unquam, & demonstratio fallat.
corrucere etiam donationem necesse est.
Sily. V. conditio. q. 7. Reginald. li. cit. nu. 64.
Mol. D. 211. Azor. III. l. 4. c. 24. q. 3. ubi plu-
ra in hanc rem exempla colligit. Fill. tract.
33. c. 10. num. 179.

XV. Denique causam quod attinet,
illâ non subsistente, propter quam solam
contrahere voluisti, promissio nulla est,
quia contractus ex intentione agentium
fortiuntur valorem, & speciem suam.
Igitur quando contrahentis intentio
conditionalis est, ut in proposito, & nul-
la conditio inest, inanis conventio red-
ditur. Nihilominus si post factum cog-
nito defectu veller quis stare promissioni
suz, eamque ratam manere etiam sine
conditione, & causa, non minus valebit,
quam si ab initio cum tali intentione eli-
cita foret. *Sily. V. pactum q. 4. Navar. c. 18.*
num. 6. Molina Disp. 209. Filliut. tract. 33. c.
10. num. 178. Barbof. Axiom. 37. In gratui-
tis, ubi motivis quibusdam ad finem præ-
fixum impellimur, si illa subsistant, &
miscetur aliquid ad finem illum imper-
tinens, quo cognito tamen nollem us a-
ctum valere, adhuc manebit valida dis-
positio. Nam in gratuita dispositione vo-
luntas innititur motivis cognitis, ita ut

actio inde procedens valeat etiam ad transferendum dominium. Neque obesse potest ignorantia alicujus circumstantiæ, quæ cognita posset immanutare propositum. Hoc enim impertinens, & minimè necessarium est, ad liberalem donationem. Aliàs omnium circumstantiarum habenda cognitio esset, quod modum agendi nostræ mentis excedit. Quæ mobrem communi DD. sensu valida censetur eleemosyna quodcumque intuitu misericordiæ principaliter expenditur, etiam si obvenerit pauperi flagitiosissimo, cui minimè voluisses largiri, nisi ignorasses. *Medina de rest. q. 24. concl. 1. Adria. in 4. de restit. Reginald. num. 66. Pe. Navarr. l. 3. c. 1. num. 30. Baldus. Consil. 402. Calder. Consil. 1. de translat. Pralat. Tuschus. Concl. 137. Castrens. l. 2. Consil. 134. Barlos. Axiom. 40. Card. Lugo Disp. 22. Sect. 7. n. 124.*

XVI. Contractum duo mala infestant Culpa, & Fortuna: hujus incursum nec prævidere, nec evitare possumus. *Gloss. in l. si quis s. questum ff. si quis cautionib. Paor. Angel. Azor, alii.* Illa ex legibus reos facit, innoxia subinde conscientia. Dividitur in latam, levem, & levissimam. Lata est, omisisse curam, in rebus alienis, quam quilibet etiam parùm diligens suis adhibere solet. Levis, omisso curæ ordinariæ, & communis. Levissima ejus, quam diligentissimi adhibere solent. *Tholos. l. 21. c. 11. Layman. l. 3. tract. 4. c. 7.* Ubi, & quomodo locum habeat, ex tribus sequentibus Regulis cognoscere licet. 1. In Contractu, qui in solius accipientis utilitatem institutus est, non tantùm ex culpa lata tenetur accipiens, sed etiam ex levi, & levissima. *l. contractus ff. de Reg. jur. §. c. 1. de commodato.* Excipe Precarium, quæ pro

libitu revocari potest. 2. Quando contractus in utilitatem solius dantis est, non tenetur accipiens, nisi ex dolo, & culpa lata: puta, in Deposito. *l. cita. Contractus l. si ut certò §. interdum. ff. commodati.* Sibi enim imputare debet, qui non elegit, magis fidum, & sollicitum. Si autem Depositum in solius accipientis gratiam, & utilitatem fieret, ex culpa etiam levissima teneretur: si pro pretio in utriusque favore, de levi tantùm. 3. Si contractus in utriusque utilitatem fiat, ejusmodi est Locatio, Societas, Emphyteusis, pignus, & similes, obligatio satis faciendi nascitur ex culpa non tantùm lata, sed etiam levi, non tamen levissima. *DD. ad l. cit. contractus. §. l. si ut certò §. nunc videndum ff. commodati.* Contingere tamen potest subinde, ut advocatus, & alius quilibet artifex non quidem ratione Contractus præcisè sed erroris, & deceptionis ex jactantia, & præsumptione etiam de levissima culpa teneatur: si nimirum vel excludat alium, qui pro eodem pretio diligentissimam operam offerebat, vel si ipsa rei conditio maximè accuratam operam exigebat, ut si gemma aliqua polienda, & formanda esset. *Wesenbec. l. 16. ff. tr. 3. ci. fin. Rebell. de oblig. iust. l. 1. c. ult. Reginald. l. 10. c. 3. Navar. c. 17. Azor. III. l. 6. c. 4. Filliut. tract. 33. c. 8. & 9. Soto. l. 4. q. 6. art. 2. Lessius. c. 7. Dub. 8. Tholos. l. 21. c. 11. & 12. Layman. l. cit. Fagundez. l. 1. c. 9.*

NOTA. Quod Contractus innominatos attinet, idem de illis iudicium est, observando analogiam, quam habent cum Contractibus nominatis. *Bart. in l. quod Nerva. ff. de positi q. 14. Ang. & Sylv. v. Locatio Fill. lo. cit. Exemplum esto in eo, qui rem suam dedit inspectori, ut de valore illius, & pre-*

de pretio inquirat. Hic enim non tenetur, nisi ex culpa lata, quia in solius dantis utilitatem conventum est.

XVII. Peccatur etiam in Contractibus non raro contra scientiam per fictionem, nempe scilicet & vitiosam intentionem, puta, 1. quando contrahentes nihil aliud agere intendunt, quam quod extrinsecus apparet, ita, ut animus verè paciscendi, & se obligandi desit. 2. cum de pretio quidem convenitur, sed admodum vili; animus verò est, rem donare. Ex. gr. si equum generosum pro 10 flo. relinquas. 3. quando simulant unum contractum. V. g. cambium, re ipsa verò aliud faciunt, qui usurarius est sub titulo mutui. 4. fieri potest, ut habeatur pro simulato, qui revera non est simulatus, ut si non fuerit juratus, extra consuetum locum, vel nocturno tempore factus. 5. si quis fingat, se alteri donare fundum confecto publico instrumento, ut donatarius suscipere possit sacros ordines, postea verò reddat illum donanti, ex instrumento etiam publico antea confecto, quo ad id obligatur. Denique quando contrahentes simulant unum contractum, revera autem alium faciunt. De his certum est 1. graviter peccare contra legem Naturæ faciendo aliis, quod fieri sibi noluat. *l. si quis testamentum C. de inoff. testam.* 2. non tamen obligari in conscientia, quando contractus voluntarii defectu nullus est. *l. in summa. ff. de condic. indebiti.* 3. in foro externo autem nulla simulationis ratione habita, ut verè contractus acceptabuntur, nec, exceptio admittitur. *l. i. ff. de pactis.* 4. quicquid ex simulato contractu damni provenit, compensandum, & restituendum esse:

quia bono, & æquo non convenit, aut lucrari aliquem cum damno alterius, aut damnum sentire per alterius lucrum. *l. i. iure ff. de iure dorum.* Neque si per jocum, aut demonstrandi intellectus gratia tibi dixeris. *Spondes? & tu responderis, Spondeo, nascitur obligatio l. 2. ff. de oblig. Et merito Baldus contractum sine intentione requisita formatum appellat corpus sine anima. Molin. Disp. 252. num. 4. Lugo Disp. 22. Sect. 6. Eagundez. l. 1. de contractibus c. 2. Alvarus l. 2. de planctu Eccl. art. 42. Tolerus l. 8. c. 47. & sequentibus. Azor. III. l. 6. c. 12. Lessius c. 18. D. 17. num. 132. Lorich. V. Contractus num. 4. Fill. tract. 33. c. 7. num. ult. Suar. Tom. III. de Relig. c. 19. num. 2. Onnate tract. 1. Disp. 3. num. 301. Antonin. part. 2. tt. 1. c. 8. §. 15.*

§. II.

Satisf. Dubiis de Contractibus.

DUB. 1. An Princeps obligetur ex Contractu cum Subditis suis inuito?

Resp. Ex omni Contractu, & quasi Contractu, sive cum æqualibus, sive cum subditis suis inuito Principem teneri, nec posse salva justitia, & conscientia reniti. *c. 1. de probat.* Nam 1. explorati juris est in contractu *συγγελαγμα* esse, quo non, ut accidente, sed forma essentiali constituitur. Quemadmodum igitur Principi subditus, ita subdito Princeps ex Contractu obligatur. Relatorum eadem ratio est. 2. In contrahendo Princeps non uti Princeps, sed privati civis instar consideratur. Unde communi aliorum civium lege agere, & condicere debet. Aliàs non inveniet, cum quo paciscatur. 3. Leges Contra-